

практиці, допускає розумне використання в її межах елементів інших навчально-виховних систем, робить класно-урочну систему незамінною для загальноосвітньої школи. Але це передбачає і подальше вдосконалення організаційних форм навчання і особливо уроку як основної форми організації навчального процесу. Проте, урок є не єдиною формою навчання.

У сучасній школі широко використовуються і такі форми, як лекції, семінарські заняття, екскурсії, заняття в навчальних майстернях, форми трудового та виробничого навчання, практикуми, додаткові заняття, форми позакласної навчальної роботи (гуртки, наукові товариства, студії, конференції, олімпіади, конкурси, вікторини), домашня навчальна робота, співбесіди, консультації, інструктажі, заліки та іспити. Всі вони забезпечують організацію колективної, групової та індивідуальної роботи з учнями.

Узагальнюючи викладене, зазначимо, що в сучасній дидактиці представлені і мають організаційне оформлення індивідуальне навчання, класно-урочна та лекційно-семінарська системи. Різні форми навчання та їх організації постійно взаємодіють з системами навчання, зокрема з класно-урочною системою.

Центральною фігурою навчально-виховного процесу завжди був і є учитель, викладач, педагог. Кожна держава завжди опікується освітою, наукою, педагогами, оскільки це майбутнє народу. Найкраща форма навчання – власна, яка не копіює чужу, а використовує всі освітні системи з огляду на особливості менталітету свого народу і ті завдання, які стоять перед державою на відповідному етапі її розвитку.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ВИЩОЮ ОСВІТОЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Нач. відділу*, аспірант** Л.М. Івлева

*Інститут інноваційних технологій і змісту освіти

Міністерства освіти і науки України, м. Київ

***Національна академія державного управління при Президенті
України, м. Київ, Україна*

У контексті модернізації вищої освіти України в умовах Болонського процесу виникає потреба більш детально розглянути соціокультурні аспекти процесу реформування національної системи освіти, що передбачає модернізацію української освітньої системи.

Модернізація вищої освіти визначається основними напрямками розвитку українського суспільства: врахування тенденцій світового розвитку, відродження української культури і цінностей національної освіти, зміцнення освіти як соціального інституту.

Надійшлисть – ступінь стабільності результатів при повторних аналітичних контрольних заходах.

Валидність – відповідність результатів контролю дійсному стану знань, умінь, навиків, які вимірюються.

Точність – помилка, з якою встановлюється результат контролю.

Ці поняття тісно пов'язані одне з одним. Вони можуть бути оцінені тільки шляхом організації та проведення повторного контролю. Іменно таку роль і виконують ректорські контрольні роботи (для поточного контролю знань студентів – за вимогами ректорату) та комплексні контрольні роботи (для тих же цілей – при проведенні ліцензування та акредитації ВУЗів та спеціальностей).

Розглядаване сьогодні поняття "об'єктивність" забезпечується здійсненню контрольних заходів в умовах відкритості та освітленості студентів та викладачів відносно правил та результатів проведення діагностики знань, безумовного дотримання цих правил, усунення передумов проявлення елементів суб'єктивних (негативного характеру) відносин та тому подібне. Наприклад, використання письмової форми проведення контролю, своєчасне відкрите надання обґрунтованої інформації про результати контролю, доброзичливе коректне ставлення до студентів сприяють підвищенню об'єктивності контролю.

Ссылки

1. Мониторинг остаточных знаний студентов / Иващенко В.П., Ясев А.Г., Бровкун В.Л., Ватченко Л.Г. // Проблеми розробки галузевих стандартів вищої освіти нового покоління. – Дніпропетровськ: НГУ. – 2011. – С. 13-15.
2. Педагогічний практикум для викладачів вищого технічного навчального закладу / Велічко О.Г., Иващенко В.П., Ясев О.Г. та інші. – Дніпропетровськ: Дніпро-VAL, 2009. – 159 с.

НА ШЛЯХУ ДО ОПТИМАЛЬНИХ ФОРМ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАННЯ

Проф., докт. техн. наук В.П. Иващенко*,

доц., канд. іст. наук Л.Г. Ватченко**, проф., докт. політ. наук І.А. Побочий*

*Національна металургійна академія України, м. Дніпропетровськ

**Національний гірничий університет, м. Дніпропетровськ, Україна

Форми організації навчання мають тривалу історію. На зорі людства досвід і знання передавали дітям у процесі різноманітної трудової діяльності, яка була універсальною формою і засобом передачі вмінь і знань.

У міру розвитку соціальних відносин і ускладнення трудової діяльності, накопичення і збереження знань і досвіду попередніх поколінь виникла потреба і в нових формах організації навчання.

У стародавні часи були розповсюджені індивідуальна, а пізніше індивідуально-групові форми організації навчальної роботи. Але така форма забезпечувала навчання малої кількості дітей, у той час як розвиток суспільства вимагав значної кількості освічених людей.

Подальші зміни соціальних умов і відносин і викликаних ними потреб в кінці XVI-початку XVIII ст. сприяли розвитку шкільної системи і появи життєво необхідних нових, масових форм навчання. Поява нової форми організації групового (колективного) навчання відносять до XVII століття, яка є зародком застосовуваної нині класно-урочної системи. Теоретичне обґрунтування цієї системи, яка розвивається і вдосконалюється по сьогоднішній день, належить чеському педагогу Я.А. Коменському.

Класно-урочна система витримала приблизно 450-річні випробування часом і є основною формою навчання у багатьох країнах.

Істотний внесок у її розвиток внесли видатні педагоги І.Г. Песталотці, І.Ф. Герbart, А. Дістервег, К.Д. Ушинський.

Внесли свій внесок у розвиток класно-урочної системи навчання та сучасні психологи, і вчителі-практики, і вчителі-новатори, і педагоги-технологи.

В умовах дефіциту вчителів була запропонована система "ступеневого" навчання, або "взаємонавчання", яка отримала назву белланкастерської системи, що дозволила педагогу навчати велику кількість учнів різного віку. Свого часу цю систему подекуди запроваджували у міських школах: вона виправдовувала себе там, де не вистачало вчителів, але значного поширення не набула, оскільки не забезпечувала необхідної підготовки дітей.

На початку XX ст. з'явилася нова форма навчання, представлена Бетавською системою в США і мангеймською системою в Європі. Суть її полягала в тому, що учнів, залежно від їх здібностей та успішності, розподіляли по класах на слабких, середніх і сильних. Відбір здійснювався на основі спостережень, результатів психометричних обстежень, характеристик учителів та екзаменів. Елементи цієї системи збереглися сьогодні в Австралії та США, де створюються класи більш здібних і менш здібних учнів.

Позитивний елемент цієї системи отримав своє втілення в спеціалізованих класах і школах з поглибленого вивчення предметів різних наукових напрямків, у підготовці художників, музикантів, скульпторів тощо.

Початок XX в. позначився також пошуком нових форм, які розвивають активність учнів до самостійної навчальної роботи. У 1905 р. в США з'являється система індивідуалізованого навчання, яка отримала згодом назву Дальтон-плану. Ця система ґрунтується на забезпеченні кожного учня можливістю працювати індивідуально, згідно зі своїм темпом. Загальноплану (розкладу) занять не було, колективна робота проводилась протягом години, решту часу учні вивчали матеріал індивідуально, звітуючи про виконання кожної теми перед викладачем відповідного предмету. Елементи

цій системи застосовуються у заочному навчанні. Така форма організації навчання не забезпечувала учням без допомоги вчителя міцного засвоєння навчального матеріалу. Знижувався рівень підготовки, з'являлася нервозність і поспіх в роботі, відповідальність за результати роботи знижувалася. Зниження ролі викладача в навчальному процесі спричинило зниження рівня підготовки учнів. Отримавши широке поширення у ряді держав, в кінцевому підсумку Дальтон-план не прижився в жодній країні світу.

Різновид Дальтон-плану під назвою бригадно-лабораторного методу був застосований в СРСР у 20-ті роки. Особливість його полягала в поєднанні колективної роботи всього класу з бригадною та індивідуальною роботою. На загальних заняттях планувалася робота, обговорювалися та визначалися завдання бригадам, намічались строки їх виконання, обов'язковий мінімум роботи, яка, як правило, виконувалася групою активістів; і за неї перед викладачем звітував лише бригадир. Ця форма організації роботи фактично руйнувала урок і в підсумку призвела до зниження ролі вчителя у викладенні нового матеріалу і, природно, до зниження відповідальності учнів та їх успішності, ролі індивідуальної навчальної роботи, не сформованості ряду найважливіших загальнонаукових умінь.

Лекційно-семінарська система з'явилася разом із зародженням університетської освіти. Вона представлена лекціями, семінарами, практичними і лабораторними заняттями, консультаціями і практикою за фахом. Для її застосування необхідний початковий достатній досвід навчально-пізнавальної діяльності, сформованість загальнонаукових навичок, умінь самостійного набуття знань.

У 50-60-ті роки ХХ ст. американський професор Ллойд Трамп зробив спробу модифікації лекційно-семінарської системи. Ставилося завдання максимально використувати можливості індивідуального навчання за рахунок модифікацій форм його організації. План Трампа передбачав поєднання занять у великих аудиторіях (100-150 чоловік) із заняттями в малих групах (10-15 осіб) та індивідуальну роботу учнів. На лекції із застосуванням сучасних технічних засобів (читають високо кваліфіковані викладачі) відводилося 40% часу; на заняття в малих групах, де обговорювалися лекції, йшло поглиблене вивчення окремих тем, велися дискусії, здійснювалася відпрацювання умінь і навичок, - 20% часу. Заняття в малих групах проводили рядові вчителі або помічники з кращих учнів. Там, де індивідуальна робота велася під керівництвом педагога чи помічників з кращих учнів - відводилося 40% часу. Отримавши широку популярність в США, план Трампа все ж не прижився в масовій школі. В даний час по ньому працюють лише деякі експериментальні школи.

Історія педагогіки знає чимало форм і способів організації навчальної роботи. Спроби їх вдосконалення, пошук нових триває постійно. Найвищу життєздатність при всіх наявних недоліках зберегла класно-урочна система навчання. Вона широко розповсюдилася у світовій навчальній